

Monumentnummer*: 532483

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 24 februari 2017
Kadaster deel/nr 82929/32

*Woonplaats** Tiel *Gemeente** Tiel *Provincie** Gelderland

Locatiennaam Tiel *Locatieomschrijving* Kruisstraat

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Tiel	M			738
Tiel	M			739
Tiel	M			737

*Omschrijving***

Doorlaatsluis / Damsluis / Schotbalkenkering / Brug (Kruisstraat).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

DOORLAATSLUIS / DAMSLUIS / SCHOTBALKENKERING / BRUG (Kruisstraat) met drie doorlaten en bestaande uit een tweetal landhoofden en twee tussenhoofden. Over de sluis / kering ligt een brug die sterke overeenkomst vertoont met de brug over de Inlaatsluis / Rivierwaterkering in de Ophemertsedijk. Het geheel van sluis en brug is vergelijkbaar met de Doorlaatsluis / Damsluis / Schotbalkenkering (Lingedijk / Lingeweg). Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluizen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluizen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluizen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. De Doorlaatsluis / Damsluis / Brug (Kruisstraat), (tevens in het verlengde van de Rhenooy laan) bij Tiel behoort tot de nieuw, speciaal voor dit doel gebouwde werken. Het betreft een in het Inundatiekanaal gebouwde doorlaat, die in noodgevallen kon worden gesloten door het neerlaten van schotbalken. De sluis met brug was voor gecombineerde militaire en civiele doeleinden gebouwd als onderdeel van de wat toen al de Kruisstraat heette, één van de verbindingen naar Passewaaij. In of rond 2012 hebben belangrijke restauratiewerken plaatsgevonden aan het werk.

Omschrijving

DOORLAATSLUIS / DAMSLUIS / SCHOTBALKENKERING / BRUG (Kruisstraat) bestaande uit twee gemetselde landhoofden met aan weerszijden aflopende en uitstaande vleugelmuren. Tussen de beide hoofden twee tussenhoofden die de doorlaat in drie gelijke delen verdelen. De totale overbrugging van het werk bedraagt ongeveer 20 m, waarvan ca. 3 x 5 m voor de doorlaten. De tussenhoofden zijn aan beide zijden granaatvormig gepunt en voorzien van een natuurstenen versterking. Aan de oostzijde (Waalzijde) van de brug zijn in de (tussen)hoofden steeds twee schotbalkensponningen uitgespaard. Bovenop de hoofden later aangebracht beton met ijzeren versterking. Over de sluis een niet authentieke, maar vrijwel zeker wel vooroorlogse BRUG, uitgevoerd als betonnen plaatbrug met ter weerszijden dubbele, ronde, ijzeren leuning op vlakke, ijzeren, in beton gegoten balusters. De lengte van de brug is ongeveer 20 m, de breedte ca. 4 m.

Waardering

De DOORLAATSLUIS / DAMSLUIS / SCHOTBALKENKERING / BRUG (Kruisstraat) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische en civiele bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, waarvan de samenstellende delen dienen als afsluitbare waterdoorlaat, respectievelijk oeververbinding.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en hiervan in het bijzonder met de vergelijkbare Doorlaatsluis / Damsluis / Schotbalkenkering / Brug (Lingedijk / Lingeweg).

Het werk is gaaf bewaard omdat hoofdvorm en belangrijke delen van de detaillering nog authentiek aanwezig zijn of in gerestaureerde vorm herkenbaar zijn.

Het werk is representatief omdat het - ondanks het op het moment van waarneming ontbreken van schuiven - in belangrijke mate gave staat de werking van het systeem van waterinlaat vanuit de rivier kan laten zien.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument